

הראשון לתקופה הבאה, "יום תקופה מתחיל".

אמר רב יהודה אמר שמואל: אין מעברין את השנה מפני התקופה, אם תקופת תשרי נופלת לפני חג הסוכות, אלא אם כן חישבו בית דין ומצאו שהיתה תקופה של תמוז חסירה, שעדיין לא נגמרה, והיא תמשך רובה של חודש תשרי [כמו שיבואר].

וכמה ימים הם רובה של חודש.

יש כאן שתי דעות:

עשה עשר יום, אלו הם דברי רבי יהודה, היינו ביום הראשון של חול המועד.

ג-א רבי יוסי אומר: אחד ועשרים יום.

כאשר בית דין יושבים בחודש אדר, ולפי חשבונם יוצא, שתחילת תקופת תשרי הבאה תיפול ביום י"ז בתשרי, שהוא היום השני של חול המועד סוכות, הרי יהיה היום הראשון של חול המועד סוכות עדיין בתקופת תמוז. ולכן מעברין בית הדין את השנה, ומסיפים את חודש אדר, כדי שגם היום הראשון של חול המועד יחול בתקופת תשרי. זו היא דעת רבי יהודה. ואילו לפי רבי יוסי, רק אם תקופת תשרי תפול ביום כ"ב לחודש תשרי, שאז כל ימי חול המועד יהיו בתקופת תמוז, רק אז מעברין את השנה.

אבל אם תקופת תשרי תפול ביום ששה עשר בתשרי, וכל ימי חול המועד יהיו בתקופה החדשה, שהיא תקופת תשרי – הרי לדעת רבי יהודה אין מעברין. וכן אם תפול התקופה החדשה ביום כ"א בתשרי, ונמצא

שלפחות יום אחד מימי חול המועד סוכות יהיה בתקופת תשרי – לפי רבי יוסי אין מעברין.

"תקופה חסירה", משמעותה היא, שתקופת תמוז חסירה כמה ימים לסיומה בזמן הנאות לה, כגון, במקום שהיתה צריכה תקופת תמוז להסתיים בסוף חודש אלול, היא נכנסת לתוך חודש תשרי, ובכך התקופה מתאחרת.

וכמה ימים היא נקראת "תקופה מתאחרת"? – לרבי יהודה, כשהיא מתאחרת בששה עשר יום, ולרבי יוסי באיחור של עשרים ואחד יום.

הקדמה לביאור מחלוקת רבי יוסי ורבי יהודה:

חג הסוכות נקרא בתורה בשם "חג האסיף", שהוא ב"תקופת השנה", לפי שאז הוא המועד שבו אוספים את התבואה מן השדות, שהתייבשה שם בימי הקיץ, טרם בוא הגשמים.

כוונת התורה לכנות את החג בשם זה, היא על ימי חול המועד, שמותר בהם לאסוף את התבואה מן השדות, כדין חול המועד, שהותר לעשות בו מלאכת דבר האבד. אבל ביום הראשון של החג וביום שמיני עצרת, אסור לאסוף.

ודרשו חז"ל, שימי חול המועד צריכים להיות כדברי הכתוב, "בתקופת השנה". דהיינו, בתקופת תשרי הנכנסת בתחילת השנה. אלא, שרבי יהודה סובר שהצריך הכתוב שכל ימי חול המועד יהיו בתקופת תשרי. ואילו רבי יוסי סובר שדי בכך שיום

אי קסברי, אם הם סוברים כי **"יום תקופה"**, היום שנופלת בו התקופה באמצע היום, הוא **גומר**, הוא היום האחרון לתקופה שעברה, ולא מתחילה בו ביום התקופה החדשה, אלא רק למחרתו, **בלאו הכי, נמי לא!** אפילו אם לא החסירה התקופה אלא חמשה עשר יום, לרבי יהודה, ותפול התקופה ביום ראשון של חול המועד, הרי היום הזה שייך לתקופת תמוז, ואין כל ימי חול המועד בתקופת תשרי. וכן לרבי יוסי, אף אם יחסרו רק עשרים יום, והתקופה תפול ביום כ"א, הרי היום הזה שייך לתקופת תמוז, ונמצא שאין אף יום של חול המועד בתקופת תשרי.

ומסקנת דברי שמואל היא:

אלא, קסברי רבי יהודה ורבי יוסי, כי **יום תקופה**, היום שבאמצעו נופלת התקופה, הוא היום **המתחיל** את התקופה החדשה. הלכך, לרבי יהודה, אם תפול התקופה בט"ז, הרי בט"ז מתחילה התקופה החדשה, וכל ימי חול המועד יהיו בתקופת תשרי. ואילו לרבי יוסי, אם תפול התקופה ביום כ"א, הרי יום זה יהיה היום הראשון לתקופת תשרי, ומקצת החג יהיה בתקופת תשרי.⁽¹⁾

ועתה הגמרא מקשה על דברי שמואל משתי ברייתות, שכתוב בהן שלא כדבריו.

מיתבי ממה ששנינו בברייתא: יום תקופה גומר, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: יום תקופה מתחיל. והקושיא היא מדברי רבי יהודה, שהרי הוא סובר שיום תקופה גומר,

אחד מימות חול המועד יהיה בתקופת תשרי.

ושניהם, רבי יהודה ורבי יוסי, **מקרא אחד דרשו**. למדו את דבריהם מאותו הפסוק. לפי שנאמר **"חג האסיף, תקופת השנה"**. מלמד הכתוב, שחולו של מועד, יהיה בתקופת תשרי.

מר, רבי יהודה, **סבר**, כוליה **חג**, כל ימי חול המועד **בעיניו**, הצריכה תורה שכל ימות החג יהיו בתקופת תשרי, ולכן הוא סובר שאם תפול תקופת תשרי ביום ראשון של חול המועד, דהיינו ביום ט"ז בתשרי, אין מעברין את השנה, לפי שבמקרה זה יהיו כל ימי חול המועד בתקופת תשרי. אבל אם תפול התקופה ב"ז תשרי, ונמצא שיום ט"ז בתשרי [שהוא יום הראשון של חול המועד] הוא בתקופת תמוז — מעברין.

ומר, רבי יוסי, **סבר**, רק **מקצת חג**, אפילו יום אחד מחול המועד, **בעיניו**, צריך שיהיה בתקופת תשרי. ולכן הוא סובר שאפילו אם תפול תקופת תשרי ביום כ"א תשרי — לא מעברין, שהרי נשאר יום אחד של חול המועד בתקופת תשרי. ורק אם תפול ביום שלאחריו, ביום כ"ב, ולא ישאר אפילו יום אחד מימות חול המועד בתקופת תשרי, רק אז מעברין.

ודנה הגמרא:

מאי קא סברי, מה סוברים רבי יהודה ורבי יוסי, ובמה נחלקו?

1. ראש השנה — א' תשרי — בימים א' ד' ו' של ימי השבוע.

והטעם: שאם ראש השנה יהיה ביום ד', יחול

1. הקדמה וביאור: לא אד"ו ראש.

אחד מכללי חישוב החדשים הוא: "לא אד"ו ראש", והיינו שבית הדין מחשבין שלא יחול

רבי יהודה אומר: אם תקופה חסירה שתי ידות, שני שליש בחודש, אזי מעברין. וכמה ימים הם שתי ידות בחודש? — עשרים יום. ולכן, אם התקופה נופלת בכ"א תשרי — מעברין, כי יום תקופה גומר. ואין אף יום מן התקופה החדשה בחולו של מועד. אבל אם התקופה נופלת ביום כ', אז יום כ"א, שהוא מיעוטו של חול המועד, הוא בתקופה החדשה.

ואם כן, למה אם התקופה נופלת ביום ששה עשר לא מעברין, והרי אין כל חול המועד חל בתקופת תשרי!?

ועוד תניא: שנינו בברייתא אחרת: אין מעברין את השנה — אלא אם בן היתה תקופה חסירה רובו של חודש. וכמה ימים הם רובו של חודש? ששה עשר יום. אלו הם דברי התנא קמא.

לפי פלימו, עיין בדף י ב] או אם ראו צורך לקדש את החודש ביום שלושים, מהטעם הנ"ל. — שכרו עדי שקר, שיבואו להעיד שראו את הלבנה ביום שלושים.

בדרך כלל, השתדלו שגם בימות החורף יהיה אחד מלא ואחד חסר, ויהיו ששה חדשים מלאים וששה חדשים חסרים, אך משום חשבון הנ"ל, הוסיפו או גרעו — לפעמים — משה חדשים מלאים וששה חסרים במשך השנה, והדין הוא [ערכין ח' ב']: "אין פוחתין מארבעה חדשים מעוברים בשנה, ולא נראה [לחכמים] יותר משמונה". זאת אומרת: שאפשר לעשות פחות משה חדשים מעוברים, אבל לא פחות מארבעה, ואפשר לעשות יותר משה, אבל לא יותר משמונה, אם כן יש לבית דין הרבה אפשרויות לסדר בימות החורף שלא יחול פסח בכד"ו, כדי שלא יחול ראש השנה באד"ו.

חשבון זה היה נהוג בבית דין מימות עזרא הסופר בתחילת בית שני, ומכאן נובע המקור מה שאומרים חז"ל [ראש השנה שם]: "מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר". היינו שלא עיברו את חדש אלול [אף שלא באו עדים ביום שלושים, כנ"ל] כי החדשים כבר מסודרים על תיקונם מתחילת הקיץ.

והנוגע לסוגייתנו:

הקשה רש"י: אם חל יום התקופה ביום י"ז

יום כפורים ביום ו', או אם ראש השנה יחול ביום ו' יחול יום כפורים ביום א', ויהיו שבת ויום כפורים צמודים יחד, והמת שימות בראשון שביניהם לא יובא לקבורה יומיים, ויסריח. ואם יחול ראש השנה ביום א', יחול יום שביעי של ערבה — הושענא רבא — ביום השבת ונצטרך לבטל מנהג הנביאים של חיבוט ערבה, והקפידו חז"ל לא לבטלו. [גמרא ראש השנה יט ב, כ א, סוכה מג ב].

ואיך עשו כן? אף בזמן שהיו מקדשין את החודש על פי הראיה הקפידו על כך, וסידרו את החדשים באופן שלא יחול אד"ו ראש.

בחדשי הקיץ הקפידו שיהיו אחד מלא ואחד חסר, והם מאה ושבעים ושבעה ימים, וסידרו כבר מהחורף שלא יחול פסח בכד"ו, שאם יצא פסח בימים בד"ו, יחול ראש השנה באד"ו — לפי חשבון מאה ושבעים ושבעה יום שבין פסח לראש השנה — ולכן בחדשי החורף הקדימו או איחרו חדש אחד, כדי שלא יחול פסח בימים בד"ו.

ואיך עשו כן? על זה נאמר הדין: "אתם — אפילו מזידין", שאם בית דין ראו צורך באחד מחדשי החורף לאחר ולעבר את החודש, מהטעם הנ"ל, הרי לא קיבלו עדים ביום שלושים — וממילא נתעבר החודש [לפי רבי אליעזר בן צדוק, או שקיבלו העדים ביום ל"א

רבי יוסי אומר: מחשבינן. עושים חישוב, שאם תקופת טבת חסירה ששה עשר יום מזמנה הראוי, שהוא עד חודש ניסן, לפני הפסח, שתקופת ניסן נופלת בשבעה עשר יום בניסן, מעברין את השנה, כי אילולי העיבור, תפול בודאי תקופת תשרי בכ"ד בתשרי, ולא יהיה אפילו מקצת חג סוכות בתקופת תשרי.

וכבר מהחלק הזה של הברייתא קשה שתי קושיות על שמואל. האחת, שבברייתא זו שנינו שרבי יהודה סובר כי די בכך שמקצת החג יהיה בתקופה החדשה. ועוד, שבברייתא זו, וכן בברייתא הקודמת, שנינו שרבי יהודה סובר: יום תקופה גומר.

והמשך הברייתא הוא:

מהחדשים.

ומבאר רש"י את החילוק, שאם ידחו בסוף החורף ביום אחד, ויוסיפו עוד חדש למספר חדשים המעוברים, לא יתקלקל הסדר הזה, לפי שיכולים "לפרוע" את היום הזה, ולחסר עוד חודש מחדשי הקיץ, והסדר יחזור לתיקונו. אבל בסוף הקיץ, או באמצע הקיץ, אי אפשר לעבר ולדחות ולקלקל את הסדר.

ועיין בתוס' ד"ה ורבי יוסי.

הבעל המאור מקשה על פירוש רש"י, ומוכיח שבזמני התנאים לא היו מקפידים על הכל של לא אד"ו ראש [עייין שם ראיותיו], אלא רק בדורות האחרונים של האמוראים התחילו להקפיד על כך.

ומתוך הר"ן, שרש"י רצה לפרש הסוגיא באופן שתתאים לתקנת האמוראים האחרונים. והיד רמ"ה מבאר, שלדעת שאר התנאים המדברים ב"עיבור מפני התקופה", הרי מוכרח שאחד משני הסימנים האחרים שהם: אביב ופירות אינו בזמנו, לכן צריכים, בכל אופן, לעבר את השנה, ולא יועיל עיבור יום אחד. אבל לדעת אחרים, הסוברים שמעברים רק מפני תקופת ניסן [והיא דעת תוס' בשיטת רש"י סוף ד"ה שמור] ולשיטתם מקשה הגמרא: "ונעבריה לאדר".

וכן מביא הר"ן בשם הרמב"ן.

בתשרי, לרבי יהודה, או בכ"ב תשרי לרבי יוסי, למה צריך לעבר את השנה בשביל כך, די לנו אם נעבר את חודש אלול [או שאר חודשי הקיץ] ביום אחד, ויצא יום התקופה ביום ט"ו תשרי, לרבי יהודה, וביום כ"א תשרי, לרבי יוסי.

ומתוך רש"י: שאם כן, נקלקל את כל הסדר. שהרי הכל מתוכנן מימות החורף שראש השנה יחול בשבת ולא ביום א', או ביום ג' ולא בד', או בה' ולא בו', כמבואר, ואם נדחה ביום אחד, יחול ראש השנה באד"ו.

ואף שאם יחול ראש השנה ביום ב', אפשר לדחותו ליום ג', מכל מקום, כיון שברוב השנים אי אפשר לדחות, גם בשנה זו אין דוחין.

ורש"י ממשיך לבאר: שאין לומר שיעברו שני חדשים, ולדחות בשני ימים [שאם ראש השנה היה צריך להיות בשבת ידחה ליום ב', ואם בג' ידחה לה', ואם בה' ידחה לשבת], כי אז יצא שיהיו יותר מדאי חודשים מעוברים, והרי אין מוסיפין על [שבעה או] שמונה חדשים מעוברים. [אף שבמשנה כתוב שמונה, מבואר שם בגמרא שהכוונה לשבעה, ורק במקרים מיוחדים מותר שמונה, כמבואר בדף י ב].

ורש"י הקשה כן, כי הגמרא [בעמוד ב] מקשה כך לגבי תקופת האביב בימות החורף, כמו שיבואר שם. לכן רצה רש"י לומר, שיש להקשות גם לגבי תקופת תשרי, שיעברו אחד

כיצד? כל תקופה היא תשעים ואחד יום [רש"י אינו מחשיב את השבע וחצי שעות הנוספות, ועיין בתוס'].

שתי תקופות הן מאה ושמונים ושניים יום.

מיום י"ז בניסן עד י"ז תשרי יש מאה ושבעים ושבעה יום [כמו שביארנו בהערה]. הוסף עליהם חמשה ימים כדי להגיע למנין מאה שמונים ושניים יום של שתי התקופות, שאז תיפול תקופת תשרי, הרי שהתקופה נופלת בכ"ב תשרי. ואף שרבי יוסי סובר שיום תקופה מתחיל, הרי יום כ"א בתשרי הוא יום האחרון של תקופת תמוז, ואין אפילו מקצת חולו של מועד בתקופה החדשה, ולכן מעברין. אבל אם תקופת ניסן נופלת בט"ז ניסן אז [יתכן, עיין תוס'] שתיפול תקופת תשרי ביום כ"א בתשרי, והיום הזה הוא התחלת תקופת תשרי, ונמצא שמקצת חולו של מועד יהיה בתקופת תשרי.

אבל אם תקופת תמוז חסירה **ששה עשר** יום לפני החג, סוכות, שאז תקופת תשרי נופלת ביום י"ז בתשרי, אין מעברין.

[דברים אלו נראים כסותרים, שהרי מרישא משמע שהוא סובר כי די בכך שמקצת החג, כ"א תשרי, יהיה בתקופת תשרי. ואילו כפיא משמע, שאם תפול התקופה החדשה לאחר י"ז [ביום י"ח י"ט כ' כ"א] — מעברין. והגמרא תבאר].

וממשיכה הברייתא, ואומרת:

רבי שמעון אומר: אף אם תקופת תמוז חסירה **ששה עשר** יום לפני החג, ותקופת תשרי נופלת ב"ז — מעברין.

והגמרא תבאר עתה את שיטתו, וכן במה

שונה דעתו מדעת התנא קמא.

אחרים אומרים: אם התקופה חסרה מיעוטו של חודש, מעברין, ובמה ימים הם מיעוטו? — **ארבעה עשר יום**. והגמרא תבאר את שיטתו.

עד כאן הברייתא. ושנינו בה דלא כשמואל, כמבואר למעלה בדברי רבי יהודה.

קשיא. הקושיה נשאר, כי שמואל, או תלמידיו, לא תירצו אותה.

ועתה מבאר הגמרא את דעות התנאים בברייתא, ואת ההבדל ביניהם, בסברא ובדין.

אמר מר, שנינו בברייתא, **רבי יהודה אומר:** אם חסרה שתי ידות בחודש, שהם עשרים יום, מעברין, היות ודי בכך שמקצת חול המועד סוכות תהיה בתקופת תשרי.

ועוד שנינו: **רבי יוסי אומר:** מחשבינן, אם **ששה עשר יום לפני הפסח, מעברין** דדי לנו אם מקצת חול המועד סוכות יהיה בתקופת תשרי, ומקשה הגמרא: **היינו רבי יהודה.** זו היא הרי דעת רבי יהודה, ובמה חולקין רבי יהודה ורבי יוסי?

ומתרצת הגמרא, שחולקים בנדון:

יום תקופה גומר, ויום תקופה מתחיל — **איכא בינייהו.** בזה הם חולקים. דרבי יהודה סובר יום תקופה גומר, ולכן, אם נופלת התקופה ביום כ"א תשרי — מעברין, כי יום זה שייך לתקופת תמוז, ואף מקצת חולו של מועד אינו בתקופת תשרי. ואילו רבי יוסי סובר, שיום תקופה מתחיל. ואם התקופה נופלת ביום כ"א תשרי, הרי יום זה הוא

מתקופת תשרי, ואין צריכין לעבר את השנה. ולכן אומר שאם תקופת ניסן נופלת ביום ט"ז ניסן, שאז לפי החשבון תיפול תקופת תשרי בכ"א — אין מעברין.

ובקיצור: אם תקופת תשרי נופלת בכ"א תשרי, לרבי יהודה — מעברין, ולרבי יוסי — אין מעברין.

ועתה הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא: [וכבר מבואר לעיל, שלכאורה ישנה סתירה בדברי רבי יוסי].

אמר מר, שנינו בברייתא, שרבי יוסי אומר, אם התקופה חסרה **ששה עשר** יום לפני החג, והתקופה נופלת בי"ז תשרי — **אין מעברין**.

ומקשה הגמרא: **אלא**, אם אמר: **ששה עשר** יום לפני החג — **הוא דלא** מעברין, ונדייק: **הא שיבסר**, אם התקופה של תמוז נגמרת בשבעה עשר יום בתשרי, והתקופה של תשרי נופלת בי"ח, **ותמניסר**, אם התקופה של תמוז נגמרת בשמונה עשר יום, והתקופה של תשרי נופלת בי"ט [וכן י"ט, והתקופה נופלת בכ', וכן כ' והתקופה נופלת בכ"א], סובר רבי יוסי **שמעברין**.

ולמה נעבר, **והאמר** הרי רבי יוסי עצמו אמר ברישא: **ששה עשר לפני הפסח** — **אין**, אז אכן מעברין, כי אז תפול תקופת תשרי בכ"ב בתשרי, ואז אין אפילו מקצת חול המועד בתקופת תשרי. אבל **בציר**, פחות מכך, דהיינו אם תפול תקופת ניסן בחמשה עשר יום לחודש ניסן, **לא** מעברין. שאז תפול תקופת תשרי בכ"א בתשרי — לפי החשבון — ודי בכך, כי הוא סובר שדי בכך שמקצת חול המועד תהיה בתקופת תשרי, וכל שכן אם תפול תקופת ניסן בי"ד בניסן, בי"ג,

בי"ב, שאז תיפול תקופת תשרי בכ' י"ט וי"ח, שאין מעברין, ולמה אמר בסיפא שמעברין.

ומתרצת הגמרא: **לא!** הפירוש בברייתא אינו כמו שסבר המקשן, אלא, **אידי ואידי**, בין ברישא ובין בסיפא, סובר רבי יוסי: **אין מעברין**. ובאמת אפילו אם תקופת תמוז חסירה עשרים יום, ותקופת תשרי מתחילה ביום כ"א תשרי אין מעברין. ולמה אמר בסיפא "ששה עשר", **ואידי דתנא רישא** **ששה עשר לפני הפסח**, ושם הכוונה במדויק ששה עשר, ולא מאוחר יותר, כמו שביארנו, לכן — **תנא נמי**, שנה כמו כן בסיפא **ששה עשר לפני החג**, כדי שיהיה הנוסח דומה, אך אין זה מדויק, כי כך יהיה הדין גם אם תקופת תשרי חסרה עשרים יום, והתקופה נופלת בכ"א תשרי.

הגמרא ממשיכה לפרש את הברייתא:

שנינו בברייתא: **רבי שמעון אומר**: אף אם התקופה חסרה **ששה עשר** יום לפני החג, דהיינו שתקופת תשרי נופלת בי"ז בתשרי — **מעברין**.

ומקשה הגמרא: **היינו תנא קמא!** הרי זו היא דעתו של תנא קמא, ובמה חולק רבי שמעון עליו?!

ומתרצת הגמרא:

איכא בינייהו, יש חילוק בין תנא קמא לרבי שמעון בכך, שאחד מהם סובר **יום תקופה מתחיל**. והשני סובר **יום תקופה גומר**.

כלומר, שניהם מדברים על יום ששה עשר בתשרי, ושניהם סוברים ש"כוליה חג בעינן"